Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2011, sp. zn. 3 Tdo 709/2010, ECLI:CZ:NS:2011:3.TDO.709.2010.1

Číslo: 10/2012

Právní věta:

I. Ustanovení § 163 odst. 1 tr. ř., které vyžaduje v určitých případech souhlas poškozeného s trestním stíháním, se uplatní jen tehdy, je-li poškozeným fyzická osoba. Proto byla-li trestným činem způsobena škoda na majetku právnické osoby (např. obchodní společnosti) nebo je-li právnická osoba z jiného důvodu poškozeným (§ 43 odst. 1 tr. ř.), není trestní stíhání podmíněno souhlasem této právnické osoby, která nemůže být vůči podezřelému nebo obviněnému ve vztahu, jaký předpokládá ustanovení § 100 odst. 2 tr. ř. To platí i za situace, jestliže členem statutárního orgánu nebo společníkem takové poškozené právnické osoby je fyzická osoba, která je vůči podezřelému nebo obviněnému ve vztahu uvedeném v § 100 odst. 2 tr. ř.

II. Bylo-li tedy vedeno trestní stíhání obviněného bez souhlasu poškozené právnické osoby, byť členem jejího statutárního orgánu nebo společníkem je fyzická osoba, která je vůči obviněnému ve vztahu uvedeném v § 100 odst. 2 tr. ř., nelze dovodit, že takové trestní stíhání bylo nepřípustné ve smyslu § 11 odst. 1 písm. i) tr. ř., a že tím byl naplněn dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 19.01.2011

Spisová značka: 3 Tdo 709/2010

Číslo rozhodnutí: 10

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Důvody dovolání, Nepřípustnost trestního stíhání, Souhlas poškozeného

Předpisy: § 11 odst. 1 písm. i) tr. ř.
§ 163 odst. 1 tr. ř.
§ 265b odst. 1 písm. e) tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud odmítl dovolání podané obviněným J. D. proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. 11. 2009, sp. zn. 5 To 32/2009, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně, pod sp. zn. 61 T 16/2007.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem Krajského soudu v Brně – pobočka ve Zlíně ze dne 9. 2. 2009, sp. zn. 61 T 16/2007, byl obviněný J. D. uznán vinným pokusem trestného činu podvodu podle § 8 odst. 1 k § 250 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zák. na tom skutkovém základě, že ve Z. na katastrálním pracovišti Katastrálního úřadu pro Zlínský kraj podal dne 30. 6. 2005 společně s obviněným T. D. návrh na povolení vkladu do katastru nemovitostí, kterým požadoval vklad vlastnického práva k nemovitostem zapsaným u Katastrálního úřadu pro Zlínský kraj, Katastrální pracoviště ve Z., pro obec a katastrální území Z. na listu vlastnictví č. X, a to označené stavební parcely a budovy postavené na stavební parcele (dále jen „převáděné nemovitosti“) ve prospěch obviněného T. D., k čemuž doložili kupní smlouvu datovanou dnem uzavření 17. 6. 2004, na základě které měl vlastník převáděné nemovitosti – obchodní společnost M. P., a. s., se sídlem v L., jako prodávající, zastoupená obchodní společností G., a. s., se sídlem ve Z., za niž jednal předseda představenstva – obviněný J. D., prodat obviněnému T. D., synovi obviněného J. D., jako kupujícímu převáděné nemovitosti za dohodnutou kupní cenu ve výši 25 000 000 Kč, s tím, že kupující – obviněný T. D. zaplatí kupní cenu prodávající obchodní společnosti M. P., a. s., do tří roků ode dne podpisu této smlouvy, přičemž smlouvu datovanou dnem 17. 6. 2004 obviněný J. D. úmyslně neoprávněně uzavřel bez souhlasu a vědomí výlučného vlastníka nemovitosti – obchodní společnosti M. P., a. s., jejíž odpovědné zástupce vůbec neinformoval o uzavření této kupní smlouvy, a takto jednal v podvodném úmyslu s tím, že k danému jednání je oprávněn na základě plné moci ze dne 10. 6. 2003, ač se uvedená plná moc vztahovala výlučně ke smlouvě o správě nemovitostí ze dne 2. 6. 2003 uzavřené podle § 577 a násl. obch. zák., přičemž obviněný J. D. věděl, že není oprávněn ke zcizení převáděných nemovitostí a že jejich skutečná tržní hodnota je podstatně vyšší než kupní cena, kterou si obvinění J. D. a T. D. vzájemně dohodli, neboť tržní hodnota převáděných nemovitostí činila ke dni 17. 6. 2004 částku ve výši 40 750 000 Kč a ke dni 30. 6. 2005 částku ve výši 60 000 000 Kč. Přitom k dokonání trestného činu nedošlo jen v důsledku aktivních kroků předsedy představenstva a jediného akcionáře obchodní společnosti M. P., a. s., JUDr. S. D., na základě jehož návrhu ze dne 15. 7. 2005, doloženého žalobou o neplatnost kupní smlouvy podanou dne 15. 7. 2005 u Okresního soudu ve Zlíně, katastrální pracoviště Katastrálního úřadu pro Zlínský kraj dne 18. 7. 2005 pod sp. zn. V-4075/2005-705/4 přerušilo řízení o vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí; výše uvedeným jednáním mohl obviněný J. D. způsobit obchodní společnosti M. P., a. s., škodu ve výši nejméně 35 000 000 Kč.

Za to byl obviněný J. D. odsouzen podle § 250 odst. 3 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání 2 a 1/2 roku, jehož výkon mu byl podle § 58 odst. 1 a § 60a odst. 1, 2 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 4 roků za současného vyslovení dohledu nad obviněným.

Spoluobviněný T. D. byl oproti tomu podle § 226 písm. b) tr. ř. zproštěn obžaloby pro týž skutek.

O odvoláních obviněného J. D. a státního zástupce, který je podal v neprospěch obviněného T. D. proti zprošťujícímu výroku o vině a v neprospěch obviněného J. D. proti výroku o trestu, rozhodl Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 18. 11. 2009, sp. zn. 5 To 32/2009, jímž podle § 258 odst. 1 písm. e), odst. 2 tr. ř. z podnětu odvolání státního zástupce částečně zrušil napadený rozsudek, a to ve výroku o trestu ohledně obviněného J. D., kterého za splnění podmínek § 259 odst. 3 tr. ř. nově odsoudil podle § 250 odst. 3 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání 2 roků a 6 měsíců, jehož výkon mu podle § 60a odst. 1, 2 tr. zák. podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání 4 roků za současného vyslovení dohledu nad obviněným. Podle § 49 odst. 1 a § 50 odst. 1 tr. zák. mu dále uložil trest zákazu činnosti spočívající v zákazu podnikání s předmětem realitní činnost a správa a údržba nemovitostí, a to na dobu 5 let. Odvolání obviněného J. D. a odvolání státního zástupce v části týkající se obviněného T. D. pak odvolací soud výrokem podle § 256 tr. ř. jako nedůvodná zamítl.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal obviněný J. D. prostřednictvím své obhájkyně dovolání, v němž uplatnil dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. e) a g) tr. ř.. Pokud jde o

dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř., podle názoru obviněného JUDr. S. D. jako předseda představenstva poškozené obchodní společnosti M. P., a. s., a její jediný akcionář výslovně sdělil soudu prvního stupně, že nedává souhlas s trestním stíháním obviněných J. D. (tj. dovolatele) a T. D. V důsledku toho soud prvního stupně vydal usnesení ze dne 6. 5. 2008, sp. zn. 61 T 16/2007, jímž zastavil trestní stíhání obviněných J. D. a T. D. Argumentaci, kterou použil soud prvního stupně v odůvodnění tohoto usnesení, považuje dovolatel za přesvědčivou a výstižnou, takže institut souhlasu poškozeného s trestním stíháním ve smyslu § 163 tr. ř. byl uplatněn správně. Naopak usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 9. 9. 2008, sp. zn. 5 To 50/2008, kterým bylo citované usnesení soudu prvního stupně zrušeno, je podle přesvědčení obviněného zatíženo ryzím formalismem, jehož příčinou je především nepochopení institutu souhlasu poškozeného, který je svou povahou „odklonem“ *sui generis*. Jak dále obviněný zdůraznil, právní názor soudu druhého stupně je v rozporu jak se záměrem zákonodárce, tak zejména s ústavním principem rovnosti v právech, jakož i s principem subsidiarity trestní represe. Pokud byl JUDr. S. D. v inkriminované době jediným akcionářem poškozené obchodní společnosti, musel by škodu způsobenou této společnosti logicky považovat za újmu způsobenou jemu samotnému. Přesto výslovně odmítl dát za poškozeného souhlas s trestním stíháním. Toto jeho stanovisko je nutno plně akceptovat a institut souhlasu poškozeného je třeba vykládat způsobem co nejpříznivějším pro poškozeného. Jestliže JUDr. S. D. jako jediný společník uvedené obchodní společnosti je osobou ve vztahu k oběma obviněným blízkou ve smyslu § 100 odst. 2 tr. ř., bylo nezbytné za daných okolností vykládat jeho nesouhlas s trestním stíháním *per analogiam* a nečinit ohledně projevu jeho vůle jakékoli nedůvodné a ničím neopodstatněné rozdíly. Jinak by byla podle obviněného nastolena nerovnost spočívající v tom, že např. fyzické osobě (podnikateli) by bylo přiznáno právo na udělení či odepření souhlasu s trestním stíháním vůči blízké osobě, ale fyzické osobě podnikající prostřednictvím osoby právnické (zejména jedná-li se o obchodní společnost s jediným společníkem) by takové právo bylo odepřeno. Odvolací soud se v pozdějším řízení již znovu nezabýval námitkou obviněného ohledně nepřípustnosti jeho trestního stíhání a ponechal zcela bez povšimnutí ústavní rozměr celé věci. Dovolatel je i nadále přesvědčen, že jeho trestní stíhání bylo vzhledem k nedostatku obligatorního souhlasu poškozeného nepřípustné, a proto mělo být zastaveno.

Ve zbylé části svého dovolání obviněný J. D. uvedl námitky k druhému uplatněnému dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. a závěrem navrhl, aby Nejvyšší soud v celém rozsahu zrušil jak napadený rozsudek odvolacího soudu i jemu předcházející rozsudek soudu prvního stupně, aniž obviněný učinil návrh dalšího postupu.

K dovolání obviněného J. D. se vyjádřil státní zástupce činný u Nejvyššího státního zastupitelství. Pokud jde dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř., státní zástupce považuje právní názor Vrchního soudu v Olomouci vyjádřený v jeho usnesení ze dne 9. 9. 2008, sp. zn. 5 To 50/2008, za zcela správný. Podle státního zástupce totiž nelze zaměňovat subjekt poškozeného, tedy obchodní společnost M. P., a. s., s osobou JUDr. S. D., který byl statutárním orgánem a později zřejmě i jediným akcionářem poškozené obchodní společnosti. Jestliže jednáním obviněného (dovolatele) byla poškozena právnická osoba – obchodní společnost, pak ani statutárnímu orgánu či dokonce jedinému společníkovi takové obchodní společnosti nenáleží právo udělit či odepřít souhlas s trestním stíháním obviněného ve smyslu § 163 tr. ř., přestože člen statutárního orgánu či jediný společník poškozené obchodní společnosti je ve vztahu k obviněnému v postavení předpokládaném v ustanovení § 100 odst. 2 tr. ř. Taková osoba (i kdyby šlo o jediného akcionáře) totiž sama nenese v konečném důsledku následky dispozic s majetkem akciové společnosti, kterými mohou být dotčena i práva dalších subjektů, zejména věřitelů této obchodní společnosti. Státní zástupce se vyjádřil i k dalšímu uplatněnému dovolacímu důvodu a závěrem navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl podané dovolání jako zjevně neopodstatněné.

Nejvyšší soud dospěl mimo jiné k následujícím závěrům.

Obviněný J. D. spatřuje existenci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. v tom, že jeho trestní stíhání probíhalo v rozporu s ustanovením § 11 odst. 1 písm. i) tr. ř., protože jeho bratr JUDr. S. D. jako předseda představenstva a jediný akcionář obchodní společnosti M. P., a. s., který by právem považoval újmu způsobenou této společnosti za újmu způsobenou jemu samému, soudu výslovně sdělil, že nesouhlasí s trestním stíháním obviněného (resp. obou obviněných). I když jde o námitku, která věcně odpovídá citovanému dovolacímu důvodu, Nejvyšší soud ji považuje za neopodstatněnou.

Vrchní soud v Olomouci odůvodnil své usnesení ze dne 9. 9. 2008, sp. zn. 5 To 50/2008, jímž podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Brně – pobočka ve Zlíně ze dne 6. 5. 2008, sp. zn. 61 T 16/2007, o zastavení trestního stíhání obviněných a soudu prvního stupně přikázal, aby o věci znovu jednal a rozhodl, způsobem, který je konformní s judikaturou a rozhodovací praxí Nejvyššího soudu. Podle ní je definičním znakem právnických osob, tedy i obchodních společností, mezi něž podle § 56 odst. 1 obch. zák. patří též akciová společnost, mimo jiné jejich majetková samostatnost. Výrazem této majetkové samostatnosti je jednak to, že právnické osoby (obchodní společnosti) mají vlastní majetek odlišný od majetku svých společníků, a jednak to, že jen ve vztahu k tomuto svému majetku nesou samostatnou majetkovou odpovědnost v právních vztazích, do nichž vstupují. Společníci jednotlivých obchodních společností tedy nejsou vlastníky či podílovými spoluvlastníky majetku obchodní společnosti, ale jejich vztah k obchodní společnosti a k jejímu majetku je vymezen souborem práv a povinností společníka. Majetková práva společníků spočívají zpravidla v podílu na dosaženém zisku obchodní společnosti a v možnosti převodu obchodního podílu. Za závazky kapitálových obchodních společností jejich společníci neručí anebo ručí jen omezeně. Vzhledem k tomu společníci nemohou být přímo poškozenými osobami v případech, kdy je trestná činnost páchána na úkor majetku obchodní společnosti, protože ten je pro ně majetkem cizím. To platí i přes skutečnost, že se jinak na veřejnosti běžně mluví – zejména jde-li o majoritní či jediné společníky obchodních společností – o tzv. vlastnících těchto společností, např. o „vlastnících“ společností s ručením omezeným či akciových společností. Ani takové fyzické osoby ovšem nelze považovat za vlastníky obchodní společnosti v právním smyslu (k těmto otázkám viz přiměřeně např. rozhodnutí publikovaná pod č. 18/2006-II. a č. 41/2010 Sb. rozh. tr. nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2006, sp. zn. 3 Tdo 1256/2006, a v právní nauce též Šámal, P., Púry, F., Sotolář, A., Štenglová, I. Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 266 až 270.).

Vrchní soud v Olomouci tedy ve shora citovaném usnesení správně vyšel z úvahy, podle níž je třeba důsledně oddělit osobu JUDr. S. D. jako osobu fyzickou na straně jedné a poškozenou obchodní společnost M. P., a. s., jako osobu právnickou na straně druhé. To platí i za situace, pokud se JUDr. S. D. posléze stal jediným akcionářem jmenované akciové společnosti, když její majetek, který byl předmětem posuzované trestné činnosti, je ve vztahu k JUDr. S. D. jako akcionáři majetkem cizím a vznik případné škody na majetku akciové společnosti může mít nanejvýš nepřímý dopad na vznik majetkové újmy jemu samému jako fyzické osobě. Z rozhodných skutkových zjištění soudů nižších stupňů navíc neplyne, že by snad došlo k takovému následku. To znamená, že JUDr. S. D. sice byl oprávněn jednat jménem poškozené obchodní společnosti, ale nelze ho považovat za poškozeného ve smyslu § 163 odst. 1 tr. ř., který by byl oprávněn disponovat souhlasem s trestním stíháním obviněného J. D. (dovolatele). Navíc trestná činnost dovolatele směřující k poškození majetku obchodní společnosti M. P., a. s., neměla po skutkové stránce nic společného s příbuzenským poměrem k JUDr. S. D. Jak totiž vyplývá z jejího charakteru, obviněný jednal podvodným způsobem (zjištěným soudy nižších stupňů) mimo rámec svých oprávnění vyplývajících ze „Smlouvy o správě nemovitosti“, uzavřené mezi dvěma obchodními společnostmi, a to mezi obchodní společností M. P., a. s., za kterou tehdy jednal předseda jejího představenstva B. M. a členka představenstva JUDr. Z. P., na straně jedné a obchodní společností G., a. s., za kterou tehdy jednal předseda představenstva a nyní obviněný J. D., na straně druhé.

Proto Nejvyšší soud nemohl přisvědčit názoru obviněného J. D., pokud se domáhal použití ustanovení § 163 tr. ř. v posuzovaném případě. V další části odůvodnění se Nejvyšší soud vypořádal s ostatními námitkami obviněného, z nichž dovozoval naplnění druhého dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., a protože ani ty nejsou opodstatněné, bylo dovolání obviněného odmítnuto podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř.